

FORENINGER FOR ALLE?

En undersøgelse af foreningsdeltagelsen blandt børn og unge i udsatte boligområder i Aarhus

Foreninger for alle?

En undersøgelse af foreningsdeltagelsen blandt børn og unge i udsatte boligområder i Aarhus

Udgiver: Det Boligsociale Fællessekretariat

Undersøgelsesperiode: december 2010 - januar 2011

Udgivelse: maj 2011

Undersøgelsen kan rekvireres ved henvendelse til

Det Boligsociale Fællessekretariat

Saralyst Allé 55

8270 Højbjerg

Telefon 8734 0002

fs@fs-bydele.dk

www.bydele.dk

Forsidefoto: Helene Bagger

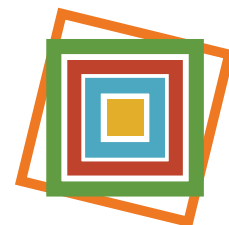
Det Boligsociale Fællessekretariat er et samarbejde mellem alle almene boligforeninger i Aarhus.

Fællessekretariatet blev etableret i 2007 med det formål at koordinere og styrke den boligsociale indsats i de udsatte boligområder i Aarhus.

Se mere om Fællessekretariatet på www.bydele.dk

Introduktion.....	4
En temperaturmåling i fire aarhusianske boligområder	5
Geografiske og kulturelle barrierer for foreningsdeltagelsen.....	5
Flere lokale tilbud og nye aktivitetsformer, tak	7
Tre indsatsområder	8
Indsatsområde 1: Flere lokale aktivitetstilbud	9
Indsatsområde 2: Fastholdelse af børnene og de unge i foreningerne. Fokus på forældreinddragelse.	13
Indsatsområde 3: Nye organiserings- og aktivitetsformer.....	16
Forslag til indsatser på foreningsområdet i Aarhus	18
Anbefalinger til foreningerne	18
Anbefalinger til boligforeningerne	19
Anbefalinger til Aarhus Kommune:	19
Litteratur.....	21

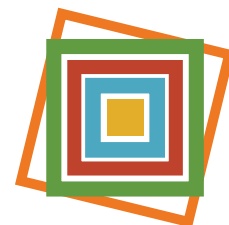
Introduktion

Fritidslivet for børn og unge i de udsatte boligområder er et betydningsfuldt emne. Et organiseret fritidsliv med attraktive aktiviteter for de unge mindsker sandsynligheden for uro, ballade og hærværk. Og for de unge selv kan et aktivt fritidsliv fremme deres personlige og sociale kompetencer. Undersøgelser viser, at deltagelse i fritidsaktiviteter øger børns og unges trivsel og selvtillid, hvorved der skabes en positiv indflydelse på skolegangen - både i form af bedre præstationer og mindre frafald (Dahl, 2007: s. 48-60). Set i dette perspektiv har fritidslivet ikke bare betydning nu og her - det er også vigtigt for børnene og de unge på sigt.

I foråret 2009 gennemførte Fællessekretariatet en undersøgelse af børns og unges fritidsliv i udsatte boligområder (se www.bydele.dk). Undersøgelsen, der var baseret på interviews med blandt andet klubledere, FU-ledere og boligsociale medarbejdere, viste, at en del børn og unge i de udsatte boligområder har et begrænset fritidsliv. De eksisterende kommunale klubber og diverse frivillige foreninger opfanger kun i begrænset omfang børnene og de unge fra disse områder. På denne baggrund lagde undersøgelsen op til en række konkrete tiltag for at sikre et mere indholdsrigt fritidsliv for de mange børn og unge i de udsatte boligområder. Efterfølgende er medlemskontingentet i de kommunale klubber blevet nedsat betragteligt. Desværre har der ikke været lignende markante tiltag på foreningssiden.

Fællessekretariatet ønsker med en supplerende interviewundersøgelse blandt børnene og de unge at sætte mere fokus på udfordringerne på foreningsområdet. I 2009-undersøgelsen stod det klart, at mange af børnene og de unge fra de udsatte boligområder ikke er aktive i foreningslivet. Undersøgelsen tegnede et overordnet billede af en række barrierer for foreningsdeltagelse, der både vedrørte børnene og de unge selv, deres forældre samt foreningerne. Med denne opfølgende undersøgelse ønsker vi at høre børnenes og de unges eget syn på sagen. For hvordan er det helt konkret børnene og de unge ser på foreningerne, gør de i brug af deres aktivitetstilbud, hvorfor, hvorfor ikke, hvad mener børnene og de unge selv der skal til, for at de vil deltage i foreningerne, og hvad har de i øvrigt af ønsker til deres fritidsliv?

I forlængelse af sidstnævnte er hensigten med nærværende undersøgelse at bidrage med en fremadrettet diskussion af mulige tiltag på foreningsområdet i Aarhus.

En temperaturmåling i fire aarhusianske boligområder

I denne opfølgende fritidsundersøgelse gives ordet til børnene og de unge selv med henblik på at opnå forståelse af deres syn på foreningslivet. I december 2010 og januar 2011 har vi interviewet i alt 30 børn og unge med forskellig etnisk baggrund i alderen 11-18 år i boligområderne Rosenhøj, Herredsvang, Bispehaven og Gellerup/Toveshøj¹.

Med dette datagrundlag er der tale om et nålestik, hvor vi med et antal nedslagspunkter tager temperaturen på børn og unges foreningsdeltagelse i fire udvalgte boligområder.

Nålestiksundersøgelsen er gennemført med henblik på at skabe et afsæt for den meget centrale diskussion af, hvordan flere børn og unge fra de udsatte boligområder bliver aktive i foreningslivet. Således står undersøgelsens resultater ikke alene i det følgende men suppleres med en diskussion af mulige løsningsmodeller. Disse er identificeret på baggrund af såvel børnenes og de unges egne udsagn som forskning og litteratur om børn og unges integration i foreningslivet. Den samlede undersøgelse består dermed af en interviewundersøgelse kombineret med et desktop studie af eksisterende erfaringer på området.

I det følgende præsenteres først undersøgelsens resultater i ganske kort form og herefter følger diskussionen af mulige tiltag til fremme af foreningsdeltagelsen blandt børn og unge i de udsatte boligområder i Aarhus. Rapporten afrundes med et sæt konkrete forslag til indsatser i Aarhus.

Geografiske og kulturelle barrierer for foreningsdeltagelsen

Af interviewene med børnene og de unge fra de udvalgte boligområder fremgår det, at nogle af børnene og de unge i dag går til sport i etablerede foreninger og er meget glade for det. Og endnu flere af dem har prøvet at gå til forskellige aktiviteter i diverse foreninger, men er stoppet. Det samlede billede er, at mange af børnene og de unge har en begrænset eller ganske flygtig foreningstilknytning. De bruger i stedet fritiden på venner og lektier eller/og den lokale fritids- og ungdomsklub, som mange er glade for, herunder også de aktiviteter de tilbyder som dans, boksning mv. Børnene og de unge shopper tilsyneladende meget rundt,

¹ I Rosenhøj, Bispehaven, Herredsvang og Gellerup/Toveshøj bor der 3.772 børn mellem 6 og 17 år svarende til 24 % af befolkningstallet i områderne. I Aarhus Kommune som helhed udgør de 6-17-årige 13 % af den samlede befolkning.

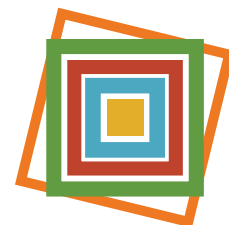
når det kommer til foreningsaktiviteterne, mens de synes at være mere stabile i deres klubbeltagelse - altså i de aktivitetstilbud, der ligger i umiddelbar nærhed af deres hjem.

Børnene og de unge peger da også på, at den geografiske afstand til foreningerne udgør en klar udfordring for rigtig mange af dem. De mindre børn, der ikke selv kan tage bus, er afhængige af deres forældre og deres vilje til og mulighed for at transportere dem. Og det er ikke altid forældrene kan eller vil det. Hertil kommer det forhold, at mange af børnene fra de undersøgte boligområder grundet Aarhus Kommunes integrationspolitik på skoleområdet går i skole langt væk fra deres bopæl. Det kan derfor være svært at nå til fritidsaktiviteter, når man kommer hjem, ligesom nogen oplever et begrænset overskud til igen at skulle på en bus for så at komme videre til fritidsaktiviteter væk fra bopælen. Og ifølge de unge selv sker det kun i begrænset omfang, at pendlerskolebørnene integreres i fritidslivet i det lokalområde, hvor de går i skole.

Men begrænsningerne i foreningsdeltagelse handler ikke kun om praktiske forhold som geografi og kørselsmuligheder. Flere af de unge, særligt dem med anden etnisk baggrund end dansk, peger på, at det kan være svært at begå sig i de danske foreninger grundet forskellige kulturelle normer og adfærdsformer samt sproglige barrierer. Blandt interviewpersonerne er der tre piger, der har oplevet at blive smidt ud af en fodboldklub, fordi træneren - til pigernes store overraskelse - mente de chikanerede ham. En anden pige har oplevet at blive udelukket fra kampe på sit håndboldhold, fordi hun bar tørklæde, hvilket træneren mente, udgjorde en sikkerhedsrisiko. Konsekvensen blev, at pigen stoppede i foreningen.

Herudover begrænses foreningsdeltagelsen i øvrigt af, at en del børn og unge - særligt drengene - tilsyneladende har det svært med forpligtende og skemalagte aktiviteter - altså f.eks. fodboldtræning hver onsdag fra kl. 16-18. For pigerne er der nogle særlige udfordringer omkring forældrenes accept af deres deltagelse i foreningsaktiviteter uden for deres eget boligområde. En del forældre - særligt muslimske - pålægger deres døtre restriktioner omkring hvor lang tid de må være ude om aftenen og er på vagt overfor de sammenhænge, de indgår i. Hvis pigerne skal deltage i aktiviteter, er det derfor i nogle sammenhænge særdeles vigtigt, at forældrene er trygge ved de rammer, de foregår i. Det kan være svært at opbygge disse relationer og tillidsbånd til de større etablerede foreninger uden for boligområderne.

Sidst men ikke mindst skal det påpeges, at børnene og de unge selv ikke ser kontingentbetaling som nogen nævneværdig barriere for foreningsdeltagelsen. Det skyldes til dels, at flere af børnene og de unge via fritidspasordningen får støtte til kontingentbetaling fra Aarhus Kommune. Set i dette lys er det uheldigt, at Aarhus Kommune ikke i tilstrækkelig grad har prioriteret den opsøgende fritidsvejledning til, at fritidspasordningen kan fortsætte med støtte fra Socialministeriet.

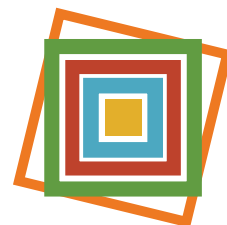
Så vidt børnenes og de unges egen karakteristik af deres nuværende fritidsliv. Men hvad er det så, de ønsker for fremtiden?

Flere lokale tilbud og nye aktivitetsformer, tak

Børnene og de unge efterlyser generelt flere aktiviteter i deres boligområder - særligt om vinteren, hvor der ikke foregår ret meget i boligområderne. Børnene og de unge mener lokale fritidstilbud er vigtige særligt for de mindre børn, der ikke selv kan transportere sig. Og for pigerne, der som nævnt ovenfor i nogle tilfælde har svært ved at få lov til at deltage i mere ukendte aktiviteter uden for områderne. Men faktisk også for den brede gruppe af børn og unge, der går i skole langt fra deres boligområder og derfor ikke kan nå eller ikke orker yderligere transporttid til fritidsaktiviteter uden for deres boligområde.

En af de ældre interviewpersoner peger desuden på, at lokale foreningstilbud er vigtige, fordi de kan noget andet end de etablerede 'eksterne' foreninger. Vurderingen er, at de bedre kan ramme børnenes og de unges interesser, ligesom de kan noget særligt i forhold til kulturforståelse. De forstår børnenes og de unges kulturelle baggrund, herunder de forventninger og normer de er underlagt, og som har betydning for den måde de kan deltage i foreningslivet på. Dette inkluderer også en forståelse af forældrenes holdning til det frivillige foreningsliv. Herudover giver de lokale tilbud andre muligheder for at opbygge tillidsrelationer til forældrene, hvilket vurderes at være meget afgørende for både tiltrækningen og fastholdelsen af børnene og de unge i foreningen. Med lokale foreninger og aktivitetstilbud kan man bedre arbejde med hele familien - man kan tilbyde familieaktiviteter eller rene forældreaktiviteter i tilknytning til børnenes aktiviteter. På den måde kan man informere forældrene og gøre dem bekendt med foreningen på en helt anden måde end gennem eksempelvis møder og skriftligt informationsmateriale, som nogen af de etablerede foreninger gør i dag.

De typer af lokale aktiviteter, som børnene og de unge ønsker, er blandt andet rene pigeaktiviteter med kvindelige instruktører. Dette ses som vigtigt i forhold til at få pigerne gjort mere aktive i nogle aktiviteter, som deres forældre også er trygge ved, og som derfor er holdbare på sigt. Herudover efterlyses aktiviteter for mindre børn. Det ses som vigtigt at sætte ind overfor de yngre børn, så deres interesse for et aktivt fritidsliv bliver vakt tidligt. Det er forudsætningen for, at de bliver aktive på sigt. Flere peger desuden på, at det er vigtigt, at de lokale aktiviteter har en vis bredde - altså at der bliver tale om foreninger med en bred vifte af aktivitetstilbud for alle aldersgrupper og køn. De unge er utålmodige og svære at fastholde, så

derfor er det vigtigt at have lidt forskelligt at byde på. Herudover efterlyser flere, at man eksperimenterer med aktivitetsformerne, så der ikke bliver tale om alt for forpligtende og skemalagte aktiviteter men måske mere event-prægede aktiviteter i form af turneringer og aktivitetsdage. Tanken er, at man på den måde måske vil kunne lokke flere børn og unge til, som ikke er aktive i dag. Og igennem levende aktiviteter kan gøre dem interesseret i noget mere fast og permanent. Af helt konkrete aktiviteter nævnes traditionelle sportsaktiviteter som fodbold, håndbold og basket men aktiviteter som parkour, capoiratræning, bmx og skateboarding efterlyses også. I forbindelse med eksempelvis fodbold nævner flere på tværs af områderne, at der er brug for bedre indendørsfaciliteter. Om sommeren kan man spille på multibanerne, men om vinteren er der ikke de store muligheder i boligområderne.

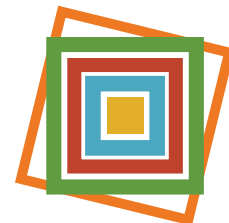
Derudover peger flere på, at fritidsliv ikke kun skal handle om sport. Rigtig mange efterlyser væresteder for børn og unge. Lejlighederne er ofte for små til, at man kan være hjemme hos hinanden. Derfor ønsker særligt de ældre unge centrale mødesteder i boligområderne - gerne med en vis grad af selvorganisering fra de unge selv. Og også gerne organiseret som små aktivitetsforeninger, der kan tilbyde de unge forskellige aktiviteter, så det bliver mere end bare et værested. Faktisk er der flere unge, der har påpeget værdien i at engagere de unge, så de selv i højere grad tager ansvar for aktiviteter og tilbud i området.

Som det fremgår af ovenstående, vil de unge altså gerne selv bidrage til et bedre fritidsliv, ligesom de har masser af idéer til, hvad det skal rumme. Set i dette lys synes der bestemt at være et potentiale for udvikling af flere aktivitetstilbud i de udsatte boligområder. I det følgende diskuteres - med udgangspunkt i eksisterende forskning og konkrete erfaringer - forskellige mulige indsatser til at fremme foreningsdeltagelsen i de udsatte boligområder i Aarhus.

Tre indsatsområder

Undersøgelsen peger på en række udfordringer omkring børn og unges foreningsdeltagelse. Tre problemstillinger træder frem som særligt centrale:

- For det første peger undersøgelsen på et klart behov for flere lokale aktivitetstilbud i de udsatte boligområder - ikke mindst i forhold til de mindre børn og pigerne, men også af hensyn til de mange pendlerbørn.
- For det andet peger undersøgelsen på et behov for indsatser, der kan fremme rekrutteringen og fastholdelsen af børn og unge fra de udsatte boligområder i foreningslivet.

- For det tredje peger undersøgelsen på et behov for alternative organiserings- og aktivitetsformer i foreningerne.

Indsatsområde 1: Flere lokale aktivitetstilbud

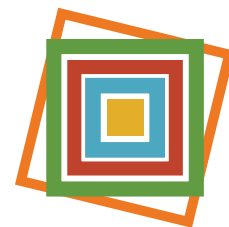
Udviklingen af flere lokale aktivitetstilbud i boligområderne kan ske på mange forskellige måder med udgangspunkt i forskellige aktører og typer af indsatser. I boligområderne er der i dag allerede en række aktører til stede, der bidrager positivt til børn og unges fritidsliv. Det drejer sig eksempelvis om kommunale fritids- og ungdomsklubber, ungdomsskoler og boligsociale indsatser. I det følgende fokuseres imidlertid alene på udviklingen af flere foreningsaktiviteter. Det anerkendes, at foreningsbaserede aktiviteter ikke er den eneste vej frem. Der kunne sagtens tænkes i andre indsatser - både af professionel karakter i eksempelvis boligsocialt regi og frivillige indsatser der ikke nødvendigvis er foreningsbaseret. Men i henhold til temaet for denne undersøgelse fokuseres i det følgende på udviklingen af foreningsaktiviteter som et vigtigt bidrag til fritidslivet i boligområderne.

Hvis der skal skabes flere lokale foreningstilbud kan det helt overordnet gøres på to forskellige måder:

- En satsning på lokale foreninger med base i boligområderne.
- En satsning på de større etablerede foreninger med base uden for boligområderne.

Det er vigtigt at påpege, at disse to tilgange ikke er gensidigt udelukkende. Opbygning og styrkelse af lokale foreninger kan sagtens gå hånd i hånd med et samarbejde med etablerede eksterne foreninger om etablering af aktiviteter i boligområdet.

Satsningen på **lokale foreninger i boligområderne** rummer en række fordele. Først og fremmest har foreningerne med deres lokale forankring særlige muligheder for at tiltrække og fastholde medlemmer. Som en af interviewpersonerne påpegede, har de lokale foreninger ofte bedre betingelser for at opbygge tillidsrelationer - ikke alene til børnene og de unge men også forældrene. Herudover er de med til at fremme det frivillige foreningsarbejde i boligområderne, hvilket kan være en gevinst for det sociale liv i boligområderne på sigt. Men når det er sagt, må det også erkendes, at opbygningen af lokale foreninger i udsatte boligområder er behæftet med mange udfordringer. De konkrete tilfælde, som Fællessekretariatet har kendskab til, blandt andet i Viby Syd, vidner om, at det kan være meget svært at få mobiliseret de

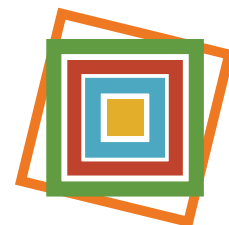

nødvendige frivillige kræfter, både til foreningsbestyrelsen og trænergruppen. Det handler blandt andet om manglende foreningskendskab og - erfaring blandt særligt de ikke-etnisk danske beboere. Det frivillige foreningsarbejde er et meget dansk fænomen, som ikke alle beboere i disse områder har en naturlig indgang til. Herudover er der en række strukturelle udfordringer ved opstart af nye foreninger, blandt andet i relation til at opnå lokaler og lokaletilskud i Aarhus Kommune. Det er nemlig således, at de etablerede foreninger har fortrinsret til de faciliteter, de tidligere har reserveret. Hertil kommer det forhold, at den kommunale lokaletilskudskonto i vid udstrækning tømmes af de etablerede foreninger ved den årlige ansøgningsrunde. I hvert tilfælde kan man som nystartet forening - trods mulighederne for løbende ansøgning - ikke være sikker på, at der er tilstrækkeligt med midler til, at ansøgningen kan imødekommes.

Med ovennævnte udfordringer synes der at være god grund til at overveje mulighederne for også at aktivere de **etablerede 'eksterne' foreninger** - altså gøre de større veletablerede foreninger uden for boligområderne til aktive medspillere i fritidslivet i de udsatte boligområder. Ikke at alle problemerne hermed er løst, som det også skitseres nedenfor. Men fordelen ved denne model er, at fritidslivet i boligområderne udbygges gennem de etablerede strukturer og ikke beror på opbygning af nye og måske mere skrøbelige strukturer. Man vil kunne bruge de etablerede foreningers trænerstab, deres bestyrelser og deres administrative strukturer. Og det vil være en gevinst i de boligområder, hvor det som nævnt ovenfor er en udfordring selv at opdyrke denne frivillige indsats blandt andet på grund af manglende erfaring med foreningsarbejde. Styrken er desuden, at man med satsningen på de veletablerede foreninger som nye aktivitetsudbydere i boligområderne skaber gode vilkår for brobygning mellem boligområderne og resten af byen. Risikoen for at boligområderne lukker sig om sig selv mindskes hermed.

For de veletablerede foreninger kan der også være en række gevinster ved ovennævnte model. Ved at være til stede i boligområderne får foreningerne en effektiv rekrutteringskanal og samarbejdsflade i forhold til en målgruppe, som de i vid udstrækning har svært ved at få fat på og fastholde. De udsatte boligområder er børnerige², og dermed er der mange potentielle medlemmer at hente her. Det bør udgøre en klar motivation for de aarhusianske foreninger.

² I de 22 boligområder, der pt. indgår i gruppen af udsatte boligområder i monitoreringssystemet BoSocData, er der ca. 10.000 børn og unge under 18 år, svarende til knap 30 % af det samlede antal beboere i disse områder (Kilde: BoSocData - boligsocialt monitoreringssystem udviklet af Aarhus Kommune og boligforeningerne i Aarhus).

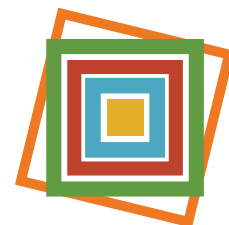

Men når alt dette er sagt, hvordan er det så konkret de etablerede foreninger kan øge deres tilstedeværelse i de udsatte boligområder? I København har man gode erfaringer med, at de etablerede foreninger opretter satellitforeninger eller satellithold. Projektrådgivningen i Kultur- og Fritidsforvaltningen i Københavns Kommune, der har været involveret i indsatserne, fremhæver, at satellit-tiltaget netop imødekommer den afstandsproblematik, der er omkring børnenes foreningsdeltagelse. Og for foreningerne giver det et bredere rekrutteringsgrundlag og en nemmere adgang til forældrene. I København har man med etableringen af satellitterne haft et klart fokus på at bygge bro til hovedforeningerne og det øvrige omkringliggende samfund. Derfor foreslås det også i erfaringsopsamlingen på projektet, at man i etableringen af satellitter eventuelt kan overveje kun at have et begrænset aktivitetsudbud, så incitamentet til at deltage i hovedforeningen bevares (Projektrådgivningen Københavns Kommune, 2006).

En anden model til involvering af de etablerede foreninger kunne være hyttefade eller sluseprojekter. De minder om satellitterne, men der er tale om mere tidsbegrænset foreningstilstedeværelse i boligområderne. Aktiviteten iværksættes for en afgrænset periode og fortsætter herefter i foreningen på de etablerede hold. Konkret kan der eksempelvis være tale om sommerferieaktiviteter, fodboldskoler eller lignende arrangeret af eksterne foreninger (Projektrådgivningen Københavns Kommune, 2006). Projekter af denne karakter kan nok have værdi i et boligområde, men satellitterne rummer med deres vedvarende tilstedeværelse i boligområderne helt andre muligheder for opbygning af lokalt samarbejde, tryghed og tillidsrelationer - forhold der er vigtige, hvis børnene og de unge skal forblive aktive og engagerede i foreningen på sigt.

Men når alt dette er sagt om lokale foreninger, satellitter, hyttefade osv. må det erkendes, at uanset hvilken indsats man vælger, så er der en række udfordringer, der skal tages stilling til og handles på, hvis anstrengelserne skal bære frugt:

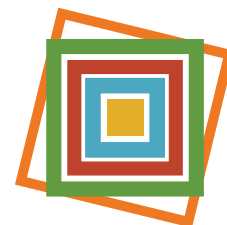
- For det første er der spørgsmålet omkring faciliteter. Hvis nye og flere aktiviteter skal blomstre op kræver det, at rammerne er til det. I mange boligområder er det begrænset, hvad der er af boldbaner m.v.. Og særligt når det kommer til indendørs baner og lokaler kniber det ofte. I nogle boligområder er man så heldig at have en skole i umiddelbar tilknytning til området. Men som nævnt i afsnittet om opbygningen af lokale foreninger, så kan det med Aarhus Kommunes regler for tildeling af kommunale lokaler være rigtig svært at få foden indenfor og få fat i lokaler på tidspunkter, hvor man også kan tiltrække brugergruppen til aktiviteten. Denne problematik kan

også gøre sig gældende for de veletablerede foreninger, der rykker ud i områderne for så vidt, at de ikke tidligere har benyttet sig af faciliteterne.

- For det andet er der spørgsmålet om rekruttering af frivillige kræfter til at drive aktiviteterne i boligområderne. Som nævnt i forbindelse med opbygningen af lokale foreninger er det en udfordring at rekruttere frivillige kræfter til at drive foreningen og aktiviteterne. Dette kan også være tilfældet for de etablerede eksterne foreninger, hvis de skal til at oprette nye aktiviteter og hold i boligområderne. Som det fremgår af den nyligt gennemførte evaluering af projekt Sporttrack er det en udfordring for foreningerne at tiltrække og fastholde frivillige trænere, ikke mindst trænere med etnisk minoritetsbaggrund, som er vigtige i relation til målgruppen i de udsatte boligområder. På denne baggrund anbefaler Sporttrack-evalueringen, at man afsøger mulighederne for at lønne instruktører i de foreninger, der arbejder i udsatte boligområder. Spørgsmålet om professionalisering af foreningerne er kontroversielt og meget omdiskuteret, fordi det i en vis udstrækning bryder med den danske foreningstradition baseret på frivillighed. Professionalisering af foreningerne og inddragelse af lønnet personale diskuteres yderligere i afsnittet nedenfor om fastholdelse af børn og unge i foreningslivet.
- For det tredje er der spørgsmålet om rekruttering af børn og unge til foreningsaktiviteterne, når Aarhus Kommunes fritidspasordning ophører efter med udgangen af 2011. Hvis indsatsen for flere lokale foreningsaktiviteter skal lykkes er det afgørende, at børnene har økonomisk mulighed for at deltage i aktiviteterne. Som tidligere nævnt peger interviewene med børnene og de unge ikke på, at økonomi er et markant problem i forhold til deltagelse i foreningsaktiviteter. Men der er også flere af børnene og de unge, der benytter sig af fritidspasordningen i Aarhus Kommune. Med et fritidspas kan man få betalt op til 1.000 kr. i kontingent i en børne-, ungdoms- eller idrætsforening efter eget ønske. Ordningen ophører imidlertid pr. 31.12.2011, idet Aarhus Kommune har fået afslag fra Socialministeriet på at videreføre ordningen. Om end ordningen ikke har været så bredt anvendt, som man kunne ønske, så er der alligevel grund til at overveje de eventuelle udfordringer, der ligger i, at alle børn efter årsskiftet nu må stå for egen kontingentbetaling. Og ikke mindst er der behov for at tænke i alternative indsatser, så de svageste børn og unge ikke i endnu højere grad end tilfældet er i dag isoleres fra foreningsaktiviteterne.

I afsnittet 'Forslag til indsatser på foreningsområdet i Aarhus' leveres en række konkrete bud på håndtering af de her nævnte udfordringer.

Indsatsområde 2: Fastholdelse af børnene og de unge i foreningerne. Fokus på forældreinddragelse.

I forlængelse af ovennævnte diskussion om flere foreningsaktiviteter i boligområderne er fokus i det følgende på fastholdelsesstrategier. Hvis indsatsen for flere foreningsaktiviteter i boligområderne skal lykkes på sigt, er det vigtigt, at børnene og de unge kan fastholdes i aktiviteterne. Som interviewene med børnene og de unge pegede på, er der i dag nogle klare udfordringer omkring fastholdelse i aktiviteterne - særligt aktiviteter drevet af de veletablerede foreninger uden for boligområderne. Ved at flytte aktiviteterne ind i boligområderne er vi nok allerede nået et stykke af vejen, men den lokale placering af aktiviteten er næppe tilstrækkeligt i sig selv for at sikre en kontinuerlig foreningsdeltagelse.

Forskning på foreningsområdet peger på, at forældreinddragelse har helt afgørende betydning for fastholdelse af børn og unge i foreningslivet (Rasmussen, 2008; Boeskov og Ilkjær, 2005). Forældre kan med deres indstilling til foreningerne være en vigtig del af både barrierer og muligheder for børnenes og de unges deltagelse i foreningslivet. Hvis børnene og de unge skal fastholdes i foreningerne, er det af afgørende betydning, at forældrene har kendskab til foreningslivet og er trygge ved den konkrete forening. Herudover har forældrenes engagement og deltagelse i foreningen betydning. Hvis ikke forældrene bidrager med praktisk hjælp til kørsel, tøjvask, kagebagning osv. kan det give svære betingelser for børnenes deltagelse i foreningen på sigt, idet foreningerne er afhængige af det frivillige bidrag fra forældrene (Boeskov og Ilkjær, 2005: s. 33-36).

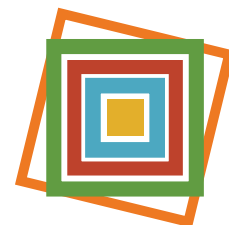
Spørgsmålet er så, hvordan man kan få forældrene til at spille en positiv rolle i relation til børnenes foreningsdeltagelse. Her peger erfaringerne på, at den personlige kontakt til forældrene er afgørende (Boeskov og Ilkjær, 2005; Rasmussen, 2008; Projektrådgivningen Københavns Kommune 2006). Den personlige kontakt til forældrene er dog en ressourcekrævende opgave for foreningerne, som kan være svær at løfte inden for de almindelige frivillighedsbaserede foreningsrammer. De frivillige trænere og ledere i en forening kan ikke nødvendigvis forventes at ville eller kunne påtage sig en aktiv opsøgende indsats overfor medlemmernes forældre. Med grænserne for den frivillige indsats er der flere, der fremhæver potentialet i at samarbejde med andre frivillige kræfter fra sociale organisationer eller sågar inddrage lønnet professionelt personale i foreningerne (Boeskov og Ilkjær, 2005; Rasmussen, 2008; Breddeidrætsudvalget, 2009; Projektrådgivningen Københavns Kommune, 2006).

I København har man med etableringen af Projekt Idrætsguiderne gode erfaringer med, at idrætsforeninger samarbejder med frivillige sociale organisationer. Her bidrager Dansk Flygtningehjælp med frivillige idrætsguider, der opsøger børn og forældre og introducerer dem til konkrete foreningsaktiviteter. Ved at bygge bro mellem idrætsforeningerne og de frivillige sociale organisationer skabes der bedre betingelser for børn og unges foreningsdeltagelse samtidig med, at idrætsforeningerne aflastes på en måde, der øger sandsynligheden for deres fortsatte tilstedeværelse i boligområderne (Boeskov og Ilkjær, 2005: s. 37-38; Rasmussen, 2008: s. 74; Projektrådgivningen Københavns Kommune, 2006).

Hvad angår inddragelsen af lønnet personale i foreningerne, er dette et principielt spørgsmål, der for nogle foreningsfolk er ømtåleligt. I den danske foreningstradition står det frivillige arbejde helt centralt. Foreningerne er funderet på frivilligt arbejde på alle niveauer i organisationen. Med inddragelse af lønnet personale frygtes det, at det frivillige engagement undermineres på sigt, og at professionaliseringen af foreningerne dermed bidrager til en svækkelse af foreningerne og ikke en styrkelse på sigt. Ser vi på forskningen på området, er der imidlertid ikke noget, der umiddelbart indikerer denne sammenhæng. Ifølge den norske forsker Seippel er der aktuelt i Skandinavien en stigende tendens til professionalisering af foreningerne uden det imidlertid har medført færre frivillige kræfter i foreningslivet. Ifølge Seippel er der ikke belæg for at hævde, at inddragelse af professionelle skaber færre frivillige (Seippel, 2010).

Der er således noget der tyder på, at man ikke behøver være så tilbageholdende med inddragelse af lønnet personale i foreningerne. Dette understøttes også af konkrete erfaringer på området i Danmark. De foreninger, der har haft lønnet personale ansat tilknyttet, giver udtryk for, at det har gavnet foreningen (Boeskov og Ilkjær, 2005: s. 54). Men erfaringerne peger også på, at det bestemt ikke er ligegyldigt, hvordan inddragelsen af det lønnede personale foregår. De bedste erfaringer er høstet der, hvor foreningerne har samarbejdet med centrale aktører i lokalområdet som skoler, SFO'er og klubber. Erfaringer på området peger på, at inddragelsen af eksempelvis lærere eller institutionsledere, der som en del af deres arbejdsområde samarbejder med foreningerne er succesfuldt. Disse personer kan med deres kontaktflade i områderne netop fungere som effektive brobyggere til børn og forældre. Denne konstruktion har den klare fordel frem for eksempelvis projektansatte integrationsmedarbejdere i foreningerne, at der er tale om en permanent og lokalt forankret indsats, ligesom der for foreningerne ikke vil være tale om direkte ansættelse af personale. Grundlaget er i stedet en kommunal prioritering og finansiering af indsatsområdet (Boeskov og Ilkjær, 2005: s. 54-55). Det er også denne konstruktion Breddeidrætsudvalget i deres konklusioner og forslag fremhæver som en vigtig indsats. Udvalget peger netop på behovet for, at

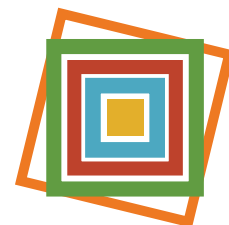

kommunerne prioriterer oprettelsen af såkaldte edderkoppestillinger, der kan samarbejde med foreningerne om at forbedre børnenes motivation for og adgang til idræt og foreningslivet generelt. Edderkoppestillingerne skal aflaste foreningerne i arbejdet med de udsatte børn og deres forældre, så foreningerne i højere grad sættes i stand til at rumme børnene (Breddeidrætsudvalget, 2009).

I Aarhus er der konkrete eksempler på samarbejdsformer af denne karakter - og med gode erfaringer.

I Gellerupparken har fodboldklubben ACFC og den kommunale fritids- og ungdomsklub gennem flere år haft et meget tæt samarbejde til gavn for både forening og klub. Det pædagogiske klubpersonale understøtter foreningens frivillige trænere med pædagogisk rådgivning i relation til arbejdet med børn og unge. I forlængelse heraf går klubpædagogerne også ind og bistår børn og unge, der har behov for individuel støtte til deres deltagelse i foreningen. Herudover hjælper klubben med at udbrede kendskabet til foreningen - samt afdække behovet for eventuelle nye aktiviteter i foreningsregi. Klubben stiller også sine lokaler til rådighed for foreningen, så de sportslige aktiviteter kan suppleres med sociale arrangementer - også for foreningsmedlemmernes forældre. Til gengæld yder foreningen også klubben støtte på forskellig vis. Foreningen bidrager blandt andet med frivillige kræfter til større klubarrangementer, som herved kan gennemføres i et omfang, der rækker ud over de personalemæssige rammer i klubben. Med samarbejdet mellem klubberne i Gellerup og ACFC er der skabt et solidt fundament for udvikling af gode fritidsaktiviteter for områdets mange børn og unge.

I boligområdet Herredsvang i Aarhus Vest samarbejder den lokale fritids- og ungdomsklub, ungdomsskolen, den boligsociale indsats og Aarhus Amatørbokseklub om at skabe bokseaktiviteter til børn og unge i området. Aarhus Amatørbokseklub har fast base på havnen i Aarhus men har valgt at oprette et boksehold i Herredsvang. Bokseholdet er etableret som et tilbud under ungdomsskolen og er dermed gratis for deltagere i alderen 14-17 år. Foreningen modtager altså ikke kontingentbetaling for ungdomsskoleeleverne men et beløb fra ungdomsskolen for at udbyde aktiviteten. Foreningen bidrager med trænere, der understøttes af en boligsocial medarbejder med base i området. Den boligsociale medarbejder hjælper i problemsituationer med børnene og de unge og bidrager desuden til forældresamarbejdet. Dette arbejde bakkes yderligere op af den kommunale fritids- og ungdomsklub, der også sørger for bustransport til børnene og de unge en gang om ugen, hvor de kommer ned i bokseklubbens foreningslokaler på havnen i Aarhus. Samarbejdet mellem klubber, ungdomsskole, boligsocial indsats og forening har dermed ikke alene

skabt åbne fritidsaktiviteter i Herredsvang men bidrager også positivt til brobygning mellem boligområdet og det omkringliggende samfund.

Indsatsområde 3: Nye organiserings- og aktivitetsformer

I forlængelse af ovenstående diskussion af fastholdelsesstrategier er der ifølge interviewene med de unge behov for, at foreningerne løser lidt op for deres måde at køre aktiviteterne på - ikke mindst hvis foreningerne skal have fat i de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk. Dette behov fremhæves også i andre undersøgelser (Rasmussen, 2008).

Konkret kunne foreningerne eksperimentere med mere åbne og fleksible træningstilbud. I boldklubben Fremad Valby har man eksempelvis med god erfaring eksperimenteret med uorganiseret fodbold og åben træning, hvor legen er i centrum. Med det uforpligtende tilbud er der mulighed for at deltage på ad hoc basis og mere løseligt, end det normalt lader sig gøre inden for traditionel foreningspraksis (Rasmussen, 2008: s. 69). Lignende tiltag er lavet i foreningen ATK i Københavns Nordvestkvarter. Her tilbydes træning på bestemte tidspunkter, men der er åbent for, at medlemmerne kommer på forskellige tidspunkter (Rasmussen, 2008: s. 68).

Den åbne og fleksible struktur kan også skabes med såkaldte idrætscontainere, der er skibscontainere fyldt med lege- og idrætsudstyr, som stilles til rådighed for boligområdernes børn og unge efter skoletid. Her kan de dyrke forskellige former for idræt, lege, konkurrencer og turneringer. Containerprojekter kan eventuelt laves som en del af et foreningstilbud. Erfaringerne er i hvert tilfælde, at der bør være en eller anden ramme omkring aktiviteterne og en vis form for pædagogisk styring (Rasmussen, 2008; Projektrådgivningen Københavns Kommune, 2006).

I tillæg til ovennævnte synes der også at være basis for, at foreningerne eksperimenterer med anderledes betalingsformer. Som det fremgik af interviewundersøgelsen har flere af børnene og de unge et ønske om et klippekortsystem. Det er på linje med åbne træningstilbud endnu en måde at øge fleksibiliteten i foreningerne på.

Men det er jo ikke alt sammen organisering. Skal børnene og de unge tiltrækkes og fastholdes, er det ikke nok, at tilbuddene er organiseret på en attraktiv måde. Indholdet - altså selve aktiviteten - skal også tale til

de unge. Som det fremgår af interviewundersøgelsen er mange børn og unge tiltrukket af de almindelige sportsgrene, men flere efterlyser nye idrætsmuligheder som parkour og capoira.

Hvis børnene og de unge skal fastholdes på sigt, synes der imidlertid også at være behov for at tænke i nye aktivitetsformer, der rækker ud over det idrætslige. Litteraturen på området peger på, at det for de etniske minoriteter i særlig grad er vigtigt, at foreningen også rummer gode muligheder for at pleje de sociale relationer medlemmerne imellem. Altså at foreningen også tilbyder ikke-idrætslige aktiviteter. Konkret kunne foreningerne i det omfang faciliteterne er til det, eksperimentere med også at tilbyde forskellige former for værestedsaktiviteter. Vurderingen er, at det vil give nye muligheder for at tiltrække og fastholde børn og unge, der ellers er svære at nå (Rasmussen 2008: s. 79; Boeskov og Ilkjær, 2005: s. 72-73). Med udgangspunkt i vores interviewundersøgelse, hvor de unge netop også fremhæver ønsket om væresteder og sociale samlingssteder, synes der at være god idé i denne bredere aktivitetsindsats fra foreningernes side. I den forbindelse kunne man også forestille sig, at foreningerne fokuserede bredere ved at inddrage hele familien og ikke kun egne børn og unge-medlemmer. I Aarhus nærmere bestemt Frydenlund er der i foråret 2011 igangsat et interessant samarbejdsprojekt af denne karakter mellem Fuglebakken KFUM Aarhus, FOF Aarhus, Center 10 Aarhus High School og Frydenlund Beboerhus. Projektet er vinder af Aarhus Kommunes konkurrence om familieaktiviteter 'Tag af sted sammen 2011'. Formålet med projektet er med udgangspunkt i de 250 børn, der allerede går til fodbold i Fuglebakken KFUM at skabe gratis aktiviteter for hele familien som eksempelvis foredrag, kreative værksteder for de voksne, lektiehjælp for børnene og fællesspisning for hele familien. Projektet er et interessant bud på såvel nye aktivitetsformer som nye samarbejdsformer mellem aktørerne i lokalområdet. Set i dette lys bliver det særdeles interessant at følge projektet i den kommende tid (mere information om projektet findes på www.fuglebakkenkfum.dk).

Opsummerende kan der i relation til nye organiserings- og aktivitetsformer arbejdes med følgende:

- Mere åbne og fleksible træningstilbud
- Alternative betalingsformer
- Nye idrætsaktiviteter som eksempelvis parkour i tillæg til de traditionelle idrætsgrene
- Tilbud om ikke-idrætslige aktiviteter gerne for hele familien som et supplement til foreningens hovedidrætsaktiviteter

Afslutningsvis er det vigtigt at påpege, at der i ovenstående forslag ligger nogle klare udfordringer for foreningerne, som ikke skal underkendes. I relation til diskussionen om nye organiseringsformer er det

vigtigt at holde sig for øje, at foreningerne opererer ud fra en bestemt praksis, som også skal anerkendes. Det er næppe en farbar vej at forlange af foreningerne, at de skal omdanne sig fuldstændigt for at passe til boligområderne og de børn og unge, der findes her. Budskabet her er blot, at der i det omfang det ikke bryder med foreningens grundlæggende værdier og principper kan eksperimenteres med måden, som aktiviteterne køres på. I forhold til forslaget om at lave nye aktiviteter, er det jo også lettere sagt end gjort. Det kræver trænere, der kan undervise i aktiviteten, ligesom en satsning på ikke-idrætslige aktiviteter kræver personer, der kan varetage de funktioner. På den måde er vi igen tilbage ved nogle af de tidligere diskussioner omkring rekruttering af frivillige men også nye samarbejdsformer mellem foreninger og andre aktører i boligområdet som skoler, boligsociale indsatser, klubber mv. Hvis der skal skabes udvikling på dette felt, er det ikke kun en opgave for foreningerne - det er en fælles opgave, der kræver involvering hele vejen rundt.

Forslag til indsatser på foreningsområdet i Aarhus

Med udgangspunkt i såvel de udfordringer som konkrete erfaringer, der er skitseret i diskussionen ovenfor præsenteres i det følgende en række anbefalinger til såvel foreninger som kommune og boligforeninger. Anbefalingerne er tænkt som en form for idékatalog. En styrkelse af børns og unges foreningsdeltagelse i udsatte boligområder er en omfattende opgave, der kræver indsatser på flere fronter. Det er næppe realistisk på én og samme tid at sætte ind på alle de punkter, der nævnes i det følgende. Men herfra skal der lyde en opfordring til, at processen igangsættes i den skala, det nu lader sig gøre. Og så må sigtet være at udvide og udvikle indsatsen løbende.

Anbefalinger til foreningerne

- Til de etablerede eksterne foreninger: Tænk de børnerige udsatte boligområder ind som arenaer for udfoldelse af jeres aktivitetstilbud.
- Vær åben overfor muligheden for professionalisering af foreningen - både i form af lønnede instruktører og inddragelse af pædagogisk personale til at varetage forældresamarbejde. At skabe foreningsaktiviteter i udsatte boligområder er en særlig udfordring, der kræver ekstraordinære løsninger. Løsninger der ikke nødvendigvis kan forventes varetaget indenfor den almindelige frivillige indsats.

- Tænk om nødvendigt og så vidt det er muligt i alternative organiseringsformer. Der kan være brug for mere fleksible strukturer børnegruppens karakteristika taget i betragtning.
- Alternative aktivitetsformer, herunder også en satsning på ikke-idrætslige aktiviteter - evt. for hele familien - kan være en vigtig fastholdelsesstrategi.

Anbefalinger til boligforeningerne

- I forbindelse med fysiske renoveringer af boligområderne er det afgørende, at rum og faciliteter til børn og unge bliver prioriteret. De fysiske rammer er en vigtig forudsætning for opbygningen af gode fritidsaktiviteter i boligområderne. Hvis foreninger skal etablere sig i områderne er det afgørende, at der eksempelvis er fodboldbaner til rådighed, ligesom klublokaler og lokaler til mindre aktiviteter, herunder også ikke-idrætslige aktiviteter ville være en fordel.
- Det anbefales, at der i de boligsociale indsatser arbejdes målrettet med inddragelse af såvel lokale foreninger i boligområdet som omkringliggende foreninger. Denne strategi kan sikre mere bæredygtige indsatser for børnene og de unge frem for midlertidige fritidsprojekter med en tidsbegrænset finansiering. Ved inddragelse af de omkringliggende foreninger er der i det omfang man indretter satellitaktiviteterne med en forbindelse til hovedforeningen desuden gode muligheder for brobygning mellem boligområdet og det omkringliggende samfund.

Anbefalinger til Aarhus Kommune:

- I Aarhus Kommunes Sports- og Fritidspolitik er det et erklæret mål at bidrage til en styrkelse af foreningslivet og foreningsdeltagelsen i de udsatte boligområder. Satsningen i denne forbindelse er to forenings- og integrationskonsulenter med base i Globus1 i Gellerupparken. Det ville være ønskeligt med en udvidelse af frontpersonalet fra Sport og Fritids side. Med flere folk i marken vil indsatsen kunne udvides både geografisk og indholdsmæssigt. En gennemgang af foreningskonsulenternes statusrapporter efterlader det indtryk, at deres indsats qua deres placering er meget koncentreret om Gellerupparken og i mindre grad de øvrige udsatte boligområder. Indholdsmæssigt synes der at være en tendens til, at man fokuserer meget på udbudssiden - udvikling af foreningerne - mens efterspørgselsiden - vejledning og rådgivning til foreningsløse børn og forældre - i mindre grad prioriteres.

- I forlængelse af ovenstående anbefales det desuden, at Aarhus Kommune støtter op om nye samarbejdsformer på fritidsområdet mellem kommune, foreninger og boligforeninger. Konkret kan det dreje sig om bevillinger til, at pædagogisk personale fra klubber og skoler kan understøtte foreningerne i udsatte boligområder. En sådan satsning på tværsektorielt samarbejde er i fuld overensstemmelse med kommunens Sports- og Fritidspolitik, hvor behovet for en styrkelse af samarbejdet mellem folkeoplysningsområdet, det boligsociale arbejde, skole og institutioner netop fremhæves.
- Den tredje anbefaling drejer sig om adgangen til faciliteter. I relation til såvel opbygningen af nye lokale foreninger som oprettelse af satellitaktiviteter i boligområderne ville det være gavnligt med en mere proaktiv og målrettet prioritering fra kommunens side af blandt andet lokale og økonomi til de foreninger, der bidrager til et aktivt fritidsliv i de udsatte boligområder. Konkret foreslås det, at lokaletilskudsmidlerne i højere grad end tilfældet er i dag fordeles efter kriterier, hvor blandt andet hensynet til de fritidsmæssige problemstillinger i de udsatte boligområder prioriteres. Med hensyn til lokalefordelingen foreslås det, at Sport og Fritid bevæger sig ud over stikprøvekontrollerne og i stedet gennemfører mere målrettede og ekstraordinære kontroller af udnyttelsesgraden af faciliteterne i tilknytning til de udsatte boligområder med henblik på at give plads til foreningsaktiviteter for områdernes børn og unge.
- Sidst men ikke mindst anbefales det, at kommunen overvejer alternative muligheder for økonomisk støtte, når fritidspasordningen ophører den 31.12.2011. Der er behov for et skarpt fokus på, at økonomiske begrænsninger ikke forhindrer udsatte børn og unge i at deltage i foreningslivet.

Med ovenstående forslag er det Fællessekretariatets håb, at såvel foreninger som Aarhus Kommune vil indgå i en konstruktiv dialog med boligforeningerne og de boligsociale indsatser om udvikling af foreningsområdet i de udsatte boligområder i Aarhus.

Litteratur

Boeskov, Signe og Thomas Ilkjær (2005). *Integration og det frivillige foreningsliv*. Københavns Universitet, Institut for Idræt.

Breddeidrætsudvalget (2009). *Idræt for alle. Breddeidrætsudvalgets rapport - konklusioner og forslag*.

Dahl, Karen Margrethe (2008). *Udsatte børns fritid - et litteraturstudie*. Socialforskningsinstituttet.

Projektrådgivningen Københavns Kommune (2006). *Erfaringshåndbog. Integration og foreningsliv i boligområder*.

Ramussen, Pernille Vibe (2008). *Foreninger og Integration*. Syddansk Universitet, Institut for Idræt og Biokemi.

Seippel, Ørnulf (2010). *Professionals and volunteers: on the future of a Scandinavian sport model*. Sport in Society, Vol. 13, No. 2, March 2010, p. 199-211.